UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

30 päivänä toukokuuta 2013 *

Direktiivi 93/13/ETY — Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot — Kansallisen tuomioistuimen viran puolesta suorittama sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkinta — Päätelmät, jotka kansallisen tuomioistuimen on tehtävä lausekkeen kohtuuttomuuden toteamisesta

Asiassa C-397/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Fővárosi Bíróság (Unkari) on esittänyt 12.7.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 27.7.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Erika Jőrös

vastaan

Aegon Magyarország Hitel Zrt.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit M. Ilešič, E. Levits, M. Safjan ja M. Berger (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Mengozzi,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Unkarin hallitus, asiamiehinään K. Szíjjártó ja Z. Fehér,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään A. Rubio González,

— Euroopan komissio, asiamiehinään M. Owsiany-Hornung, M. van Beek ja V. Kreuschitz,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: unkari.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Erika Jőrös ja Aegon Magyarország Hitel Zrt. (jäljempänä Aegon) ja jossa on kyse asianosaisten välillä tehdyn luottosopimuksen nojalla suoritettavista summista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa määritellään kohtuuton ehto seuraavasti:

”Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.”

4 Kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen – –.”

5 Mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. – –”

6 Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään ehdon kohtuuttomuuden toteamiseen liittyvistä vaikutuksista seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

Kansallinen lainsäädäntö

Aineellinen oikeus

7 Siviilikoodeksista vuonna 1959 annetun lain IV (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, jäljempänä siviililaki), joka oli voimassa pääasiassa kyseessä olevan luottosopimuksen tekemispäivänä, 209 §:n 1 momentin mukaan ”kuluttajasopimuksen yleinen sopimusehto tai sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu, on kohtuuton, jos siinä lojaliteettiperiaatteen vastaisesti ja kohtuuttomasti määritellään yksipuolisesti ja perusteetta osapuolten sopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet kyseisen sopimusehdon laatineen osapuolen sopimuskumppanille epäedullisella tavalla”.

8 Siviililain 209/A §:n 2 momentissa säädettiin, että tällaiset ehdot ovat pätemättömiä.

9 Kuluttajasopimusten kohtuuttomina pidettävistä ehdoista 5.2.1999 annetun hallituksen asetuksen 18/1999 (II. 5) (a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999 (II. 5.) kormányrendelet) (Magyar Közlöny 1999/8) 2 §:n d momentin mukaan vastakkaisen näytön puuttuessa kohtuuttomina on erityisesti pidettävä ehtoja, joiden perusteella kuluttajan sopimuskumppani voi muuttaa yksipuolisesti sopimusta tarvitsematta esittää perustelua ja muun muassa lisätä sopimuksessa vahvistetun taloudellisen vastikkeen määrää tai joilla kyseinen sopimuskumppani voi muuttaa sopimusta yksipuolisesti sopimuksessa määrätystä perustellusta syystä, jos siinä tapauksessa kuluttajalla ei ole oikeutta vetäytyä sopimuksesta tai päättää sitä välittömin oikeusvaikutuksin.

Prosessioikeus

10 Siviiliprosessilaista annetun vuoden 1952 lain III (a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törveny, jäljempänä siviiliprosessilaki) 3 §:n 2 momentin mukaan on niin, että jollei laissa toisin säädetä, tuomioistuin on sidottu asianosaisten vaatimuksiin ja oikeudellisiin väitteisiin.

11 Siviiliprosessilain 23 §:n 1 momentin k kohdan mukaan alueelliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tutkimaan kanteet, joissa vaaditaan kohtuuttomien sopimusehtojen pätemättömäksi toteamista muun muassa siviililain 209/A §:n 2 momentin nojalla.

12 Legfelsőbb Bíróságin (Unkarin ylimmän oikeusasteen tuomioistuin) siviilijaoston 28.6.2010 antamassa lausunnossa 2/2010/VI.28./PK, joka koskee pätemättömäksi toteamista koskevissa menettelyissä esille tulevia tiettyjä menettelykysymyksiä, esitetään seuraavat täsmennykset:

”4. a) Tuomioistuimen on todettava pätemättömyys viran puolesta ainoastaan, jos se on ilmeistä ja voidaan todeta yksiselitteisesti käytettävissä olevan todistusaineiston perusteella. – –

b) Tuomioistuimella on velvollisuus todeta pätemättömyys viran puolesta muutoksenhakuasteessa, jos pätemättömyysperuste ilmenee selkeästi ensimmäisessä asteessa käydyssä menettelyssä käytössä olleista tiedoista. – –

5. a) – – Tuomioistuin on siviiliasiassa sidottu yleensä kannekirjelmässä olevaan esitykseen tosiseikoista, kanteen kohteeseen ja siis oikeuteen, johon asianosainen aikoo vedota. Siviiliprosessilain 121 §:n 1 momentin c kohdan mukaan kannekirjelmässä on mainittava oikeus, johon vedotaan, mutta ei konkreettista oikeudellista perustaa. Se, että tuomioistuin on sidottu kannekirjelmään, ei siis merkitse sitä, että tuomioistuin on sidottu oikeudelliseen perustaan, johon asianosainen on virheellisesti vedonnut. Jos asianosaisen esittämien tosiseikkojen perusteella kannekirjelmän tai vastakanteen perusta on toinen, tuomioistuin voi määritellä oikeussuhteen sen todellista luonnetta vastaavalla tavalla.

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

13 Jőrös teki 4.7.2007 Aegonin, joka on unkarilainen rahoituslaitos, kanssa luottosopimuksen noin 160 000 Sveitsin frangin (CHF) suuruisesta summasta, joka maksettiin Unkarin forinteissa (HUF), ja kyseisen sopimuksen päättymisajankohdaksi vahvistettiin 15.8.2024.

14 Mainitussa sopimuksessa, joka tehtiin rahoituslaitoksen etukäteen laatiman lomakkeen pohjalta, määrättiin korosta, jonka suuruus sopimusta tehtäessä oli 4,5 prosenttia vuodessa, ja tilinhoitomaksusta, jonka suuruus oli samana ajankohtana 2,2 prosenttia vuodessa. Maksettaessa oli

suoritettava järjestelypalkkio, jonka suuruus oli 1,5 prosenttia lainan kokonaissummasta, mutta se ei kuitenkaan saanut olla pienempi kuin 250 CHF eikä suurempi kuin 1 759 CHF. Luoton todellinen vuosikorko oli siis 7,658 prosenttia.

15 Jőrösin ja Aegonin välillä tehdyn luottosopimuksen yleisessä osassa II olevassa 3.2 ehdossa määrättiin, että kunkin tilikauden päättyessä velkojalla on oikeus muuttaa tilinhoitomaksun suuruutta seuraavalle tilikaudelle kyseisen luottolaitoksen pysyvissä ohjesäännöissä määritellyn taulukon ja yksityiskohtaisten sääntöjen mukaan.

16 Kyseisen sopimuksen 8.2 ehdossa määrättiin, että velkojalla on oikeus muuttaa yksipuolisesti korkoa tai mainitussa sopimuksessa määrättyjen muiden maksujen suuruutta sekä ottaa käyttöön uudenlaisia palkkioita ja kuluja, jos toimen rahoittamiseen liittyvät kulut muuttuvat.

17 Tuon saman sopimuksen 12.2 ehdossa määrättiin, että jos minkä tahansa lainsäännöksen tai hallinnollisen säännöksen muuttumisen tai näiden säännösten tulkinnan muuttumisen seurauksena Aegonille aiheutuu uusia kuluja, joita se ei ole voinut ennakoida sopimusta allekirjoitettaessa, velallisella on velvollisuus suorittaa kyseisen rahoituslaitoksen vaatimuksesta nämä kulut kattava summa tai vaihtoehtoisesti rahoituslaitoksella on oikeus muuttaa yksipuolisesti lainan korkoa ja palkkioiden määrää.

18 Luottosopimuksessa ei määrätä velallisella olevasta oikeudesta päättää sopimus välittömästi siinä tapauksessa, että rahoituslaitos muuttaa sopimusta yksipuolisesti.

19 Jőrös nosti lainan myöntänyttä Aegonia vastaan kanteen Pesti Központi kerületi bíróságissa (Pestin keskustan piirin keskustuomioistuin). Hän vetosi kanteessa luottosopimuksen osittaiseen pätemättömyyteen ja väitti sopimuksen määräysten merkitsevän koronkiskontaa ja olevan hyvän tavan vastaisia ja tekaistuja. Hän ei kuitenkaan vaatinut tuomioistuinta toteamaan sopimusta osittain pätemättömäksi sen määräysten kohtuuttomuuden perusteella.

20 Pesti Központi kerületi bíróság hylkäsi Jőrösin kanteen 2.12.2010 antamallaan tuomiolla. Kyseisen tuomion perusteluista ilmenee, ettei Jőrös ollut voinut osoittaa, että luottosopimuksen riidanalaiset määräykset merkitsisivät koronkiskontaa ja olisivat hyvän tavan vastaisia ja tekaistuja.

21 Jőrös valitti kyseisestä tuomiosta Fővárosi Bíróságiin (josta on tullut Fővárosi Törvényszék). Hän vetoaa luottosopimuksen 3.2, 8.1, 8.2 ja 12.2 ehdon pätemättömyyteen sillä perusteella, että ne ovat selvästi hyvän tavan vastaisia, koska niillä annetaan velkojalle mahdollisuus muuttaa sopimuksen ehtoja yksipuolisesti ja niiden johdosta velallisen on kannettava velkojan tekemien sellaisten myöhempien muutosten seuraukset, joihin velallinen ei kuitenkaan voi millään tavalla vaikuttaa. Jőrös väittää, että kyseisten ehtojen perusteella tehtyjen muutosten johdosta lainan määrä ja lyhennysosuus ovat kasvaneet niin suuriksi, ettei hän kykene enää suoriutumaan niistä.

22 Näissä olosuhteissa Fővárosi Bíróság päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Otetaanko kansallisessa tuomioistuimessa käytävässä menettelyssä huomioon direktiivin [93/13] 7 artiklan 1 kohdassa säädetty, jos se jonkin kanteessa tarkoitetun yleisen sopimusehdon kohtuuttomaksi toteamisen jälkeen tutkii sopimuksen pätemättömyyttä tällä perusteella, vaikka asianosaiset eivät olisi siihen nimenomaisesti vedonneet?

2) Onko kansallisen tuomioistuimen toimittava myös kuluttajan vireille saattamassa menettelyssä ensimmäisessä kysymyksessä kuvatulla tavalla, vaikka yleensä silloin, kun vahinkoa kärsinyt osapuoli nostaa kanteen tällä perusteella, jonkin yleisen sopimusehdon kohtuuttomuudesta seuraava pätemättömäksi toteaminen ei kuulu paikallisen alioikeuden vaan ylemmän oikeusasteen tuomioistuimen toimivaltaan?

3) Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, voiko valitusta käsittelevä kansallinen tuomioistuin tutkia jonkin yleisen sopimusehdon kohtuuttomuuden, kun tätä kysymystä ei ole käsitelty ensimmäisessä asteessa käydyssä menettelyssä ja kun kansallisen lainsäädännön mukaan se ei pääsääntöisesti saa ottaa huomioon uusia tosiseikkoja tai uusia todisteita?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Kolmas kysymys

23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellä, joka on tutkittava ensimmäiseksi, onko direktiiviä 93/13 tulkittava siten, että kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakutuomioistuimena oikeusriitaa, joka koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä elinkeinonharjoittajan etukäteen laatiman lomakkeen perusteella tehdyssä sopimuksessa olevien ehtojen pätevyyttä, on oikeus tutkia riidanalaisten ehtojen kohtuuttomuus, vaikka kyseiseen pätemättömyysperusteeseen ei ole vedottu ensimmäisessä oikeusasteessa, kun kansallisen oikeuden mukaan muutoksenhakumenettelyssä ei pääsääntöisesti voida ottaa huomioon uusia tosiseikkoja tai uusia todisteita.

24 Alustavasti on huomautettava, kuten Euroopan komissio on korostanut, että ennakkoratkaisupyynnössä ei ole mitään mainintaa siitä, ovatko pääasian asianosaiset esittäneet muutoksenhakuvaiheessa uusia tosiseikkoja tai uusia todisteita. Jos kolmannen kysymyksen on tulkittava koskevan osittain sitä, onko muutoksenhakutuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu oikeusriita, joka koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevien ehtojen pätevyyttä, hyväksyttävä uusien tosiseikkojen tai todisteiden esittäminen, tuo osa kysymyksestä olisi siis hypoteettinen, ja se olisi tältä osin jätettävä tutkimatta (ks. analogisesti mm. asia C-396/11, Radu, tuomio 29.1.2013, 24 kohta).

25 Siihen kysymyksen osaan vastaamiseksi, joka voidaan ottaa tutkittavaksi, on huomautettava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, jonka mukaan kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia, on pakottava säännös, jolla pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus (ks. mm. asia C-618/10, Banco Español de Crédito, tuomio 14.6.2012, 40 kohta, ja asia C-472/11, Banif Plus Bank, tuomio 21.2.2013, 20 kohta).

26 Unionin tuomioistuin on jo korostanut useaan otteeseen, että direktiivissä 93/13 tavoitellun suojan varmistamiseksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä epäyhdenvertaista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella toiminnalla (ks. mm. em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 41 kohta ja em. asia Banif Plus Bank, tuomion 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

27 Unionin yleinen tuomioistuin on juuri tästä syystä todennut, että kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus viran puolesta tutkia direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus aina silloin, kun sillä on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, ja näin korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä (ks. mm. em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 42–44 kohta ja em. asia Banif Plus Bank, tuomion 22–24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Siksi tehtävä, joka on unionin oikeudessa osoitettu kansalliselle tuomioistuimelle kyseessä olevalla alalla, ei rajoitu pelkästään siihen, että kansallisella tuomioistuimella on mahdollisuus lausua sopimusehdon mahdollisesta kohtuuttomuudesta, vaan sisältää myös velvollisuuden tutkia viran

puolesta tämä kysymys aina silloin, kun tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat (ks. mm. em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 43 kohta ja em. asia Banif Plus Bank, tuomion 23 kohta).

29 Siitä, miten asiaa muutoksenhakutuomioistuimena käsittelevä kansallinen tuomioistuin panee nämä velvollisuudet täytäntöön, on huomautettava, että silloin, kun unionin oikeudessa ei ole annettu asiasta säännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on säätää sisäisessä oikeusjärjestyksessään yksityiskohtaisista säännöistä sellaisia muutoksenhakumenettelyjä varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla. Nämä säännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 46 kohta ja em. asia Banif Plus Bank, tuomion 26 kohta).

30 Vastaavuusperiaatteesta ilmenee, että silloin, kun asiaa muutoksenhakutuomioistuimena käsittelevällä kansallisella tuomioistuimella on oikeus tai velvollisuus arvioida viran puolesta oikeustoimen pätevyyttä suhteessa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluviin kansallisiin sääntöihin, vaikka tätä ristiriitaa ei olekaan otettu esiin ensimmäisessä oikeusasteessa, sen on käytettävä tällaista toimivaltaa myös arvioidakseen viran puolesta direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuutta kyseisen direktiivin arviointiperusteiden nojalla. Jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että sillä on kyseinen toimivalta kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa, sen on käytettävä tuota toimivaltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kyseenalaistetaan unionin oikeuteen perustuvien kuluttajan oikeuksien turvaaminen (ks. vastaavasti asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, tuomio 6.10.2009, Kok., s. I-9579, 53 ja 54 kohta ja asia C-488/11, Asbeek Brusse ja de Man Garabito, tuomion 45 ja 46 kohta).

31 On joka tapauksessa korostettava, että unionin tuomioistuimelle esitetyssä asiakirja-aineistossa ei ole mitään sellaista seikkaa, joka herättäisi epäilyksen pääasiassa kyseessä olevan säännöstön yhteensoveltuvuudesta mainitun periaatteen kanssa.

32 Tehokkuusperiaatteesta on todettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyssä, menettelyn kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä (ks. em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Kansallisen tuomioistuimen on tulkittava ja sovellettava kaikkia kyseessä olevia kansallisia säännöksiä mahdollisuuksien mukaan unionin oikeuden määräyksissä ja säännöksissä taattujen oikeuksien tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi.

33 Tässä tapauksessa unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Legfelsőbb Bíróságin siviilisekajaoston 28.6.2010 antaman lausunnon 2/2010/VI.28./PK 4 kohdan b alakohdan mukaan muutoksenhakutuomioistuimen on otettava pätemättömyys viran puolesta huomioon, jos pätemättömyysperuste ilmenee selkeästi ensimmäisessä asteessa käydyssä menettelyssä käytössä olleista tiedoista.

34 Tuon lausunnon 5 kohdan a alakohdassa täsmennetään myös, että jos kantajan esittämien tosiseikkojen perusteella kannekirjelmällä on eri oikeudellinen perusta kuin mihin mainittu asianosainen vetoaa, asiaa käsittelevä tuomioistuin voi asianmukaisella tavalla määrittää oikeudellisesti uudelleen sen käsiteltäväksi saatetun vaatimuksen perustan.

35 Kuten Unkarin hallitus on unionin tuomioistuimelle esittämissään huomautuksissa väittänyt, kyseisen lausunnon perusteella voidaan päätellä, että Unkarin tuomioistuinjärjestelmässä muutoksenhakutuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan viran puolesta tai määrittämällä

vaatimuksen oikeudellisen perustan uudelleen, ilmeneekö tutkinnan edellyttämistä tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista sopimusehdon pätemättömyysperuste, aina silloin, kun sillä on käytössään nämä seikat, vaikka oikeusriidan asianosainen, joka olisi voinut vedota kyseiseen pätemättömyysperusteeseen, ei ole sitä tehnyt.

36 Kuten tämän tuomion 30 kohdassa on huomautettu, koska asiaa muutoksenhakutuomioistuimena käsittelevällä kansallisella tuomioistuimella on kyseinen toimivalta kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa, sen on käytettävä sitä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kyseenalaistetaan direktiiviin 93/13 perustuvien kuluttajan oikeuksien turvaaminen.

37 Tämän perusteella on katsottava, että pääasiassa sovellettavilla kansallisilla menettelysäännöillä ei sinällään tehdä kuluttajalla direktiivin 93/13 perusteella olevien oikeuksien turvaamista mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

38 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, että kun kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakutuomioistuimena oikeusriitaa, joka koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä mainitun elinkeinonharjoittajan etukäteen laatiman lomakkeen perusteella tehdyssä sopimuksessa olevien ehtojen pätevyyttä, on kansallisten menettelysääntöjen mukaan toimivalta tutkia kaikki ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyistä seikoista selkeästi ilmenevät pätemättömyysperusteet ja tarvittaessa määrittää uudelleen todettujen tosiseikkojen perusteella oikeudellinen perusta, johon kyseisten ehtojen pätemättömyyden osoittamiseksi vedotaan, sen on viran puolesta tai määrittämällä uudelleen vaatimuksen oikeudellinen perusta arvioitava mainittujen ehtojen kohtuuttomuutta kyseisen direktiivin arviointiperusteiden nojalla.

Ensimmäinen kysymys

39 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellään, onko direktiivin 93/13 7 artiklaa tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, joka on todennut sopimusehdon kohtuuttomaksi, voi viran puolesta tutkia, onko sopimus todettava tällä perusteella pätemättömäksi, vaikka asianosaiset eivät olekaan esittäneet tällaista vaatimusta.

40 Kanteista, joissa on asianosaisena yksittäinen kuluttaja, on todettava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan alkuosassa velvoitetaan jäsenvaltiot säätämään, että kohtuuttomat ehdot ”eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti”.

41 Unionin tuomioistuin on tulkinnut kyseistä säännöstä siten, että kansallisen tuomioistuimen on tehtävä kaikki kansallisen oikeuden perusteella kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta seuraavat päätelmät sen varmistamiseksi, ettei kyseinen ehto sido kuluttajaa (ks. mm. em. asia Banco Español de Crédito, tuomion 63 kohta ja em. asia Banif Plus Bank, tuomion 27 kohta). Unionin tuomioistuin on tässä yhteydessä täsmentänyt, että silloin kun kansallinen tuomioistuin toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, se ei saa soveltaa sitä, ellei kuluttaja sen jälkeen, kun tuomioistuin on kuluttajalle tästä ilmoittanut, vastusta tätä (ks. vastaavasti asia C-243/08, Pannon GSM, tuomio 4.6.2009, Kok., s. I-4713, 35 kohta).

42 Kyseisestä oikeuskäytännöstä ilmenee, että se, että direktiivissä 93/13 säädetty suoja on täysin tehokasta, edellyttää sitä, että kansallinen tuomioistuin, joka on todennut viran puolesta ehdon kohtuuttomaksi, voi tehdä tästä toteamuksesta kaikki päätelmät odottamatta sitä, että kuluttaja, jolle on ilmoitettu hänen oikeuksistaan, antaa lausunnon, jossa hän pyytää, että kyseinen ehto todetaan pätemättömäksi (ks. vastaavasti em. asia Banif Plus Bank, tuomion 28 kohta ja em. asia Asbeek Brusse ja de Man Garabito, tuomion 50 kohta).

43 Kuten unionin tuomioistuin on jo todennut, pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että kohtuuttomaksi todetut ehdot ovat pätemättömiä, täyttää direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan vaatimukset (ks. vastaavasti asia C-472/10, Invitel, tuomio 26.4.2012, 39 ja 40 kohta).

44 Kansallisen tuomioistuimen on lisäksi arvioitava kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisen vaikutuksia asianomaisen sopimuksen pätevyyteen ja määritettävä, voiko sopimus olla olemassa ilman tätä ehtoa (ks. vastaavasti asia C-76/10, Pohotovost', määräys 16.11.2010, Kok., s. I-11557, 61 kohta).

45 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan loppuosassa todetaan tästä, että ”sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja” (asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, tuomio 15.3.2012, 29 kohta).

46 Kuten unionin tuomioistuin on huomauttanut, unionin lainsäätäjän tavoittelemana päämääränä direktiivin 93/13 yhteydessä on näet palauttaa tasapaino osapuolten välille pitämällä lähtökohtaisesti samalla koko sopimus edelleen voimassa eikä kumota kaikkia niitä sopimuksia, jotka sisältävät kohtuuttomia ehtoja (ks. vastaavasti em. asia Pereničová ja Perenič, tuomion 31 kohta).

47 Niistä perusteista, joiden nojalla voidaan arvioida, voiko sopimus tosiasiallisesti olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja, unionin tuomioistuin on todennut, että sekä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto että taloudellisten toimintojen oikeusvarmuutta koskevat vaatimukset puoltavat objektiivista lähestymistapaa kyseistä säännöstä tulkittaessa (em. asia Pereničová ja Perenič, tuomion 32 kohta). Koska kyseisellä direktiivillä yhdenmukaistetaan kuitenkin ainoastaan osittain ja vähimmäistasoisesti kohtuuttomia sopimusehtoja koskevat kansalliset lainsäädännöt, se ei estä mahdollisuutta todeta unionin oikeutta noudattaen sellainen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimus, jossa on yksi tai useampi kohtuuton ehto, kokonaisuudessaan pätemättömäksi silloin, kun tällä voidaan varmistaa kuluttajan parempi suojeleminen (ks. vastaavasti em. asia Pereničová ja Perenič, tuomion 35 kohta).

48 Ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, joka toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, on yhtäältä odottamatta sitä, että kuluttaja esittää tätä koskevan vaatimuksen, tehtävä tästä toteamuksesta kaikki kansallisen oikeuden perusteella seuraavat päätelmät sen varmistamiseksi, että kyseinen ehto ei sido kuluttajaa, ja toisaalta arvioitava lähtökohtaisesti objektiivisten perusteiden nojalla, voiko asianomainen sopimus olla olemassa ilman mainittua ehtoa.

Toinen kysymys

49 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellä, onko direktiiviä 93/13 tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, joka on viran puolesta todennut sopimusehdon kohtuuttomaksi, voi tutkia, onko sopimus todettava pätemättömäksi tuolla perusteella, vaikka kansallisten menettelysääntöjen mukaan kanteet, joissa vaaditaan kohtuuttomien sopimusehtojen pätemättömäksi toteamista, kuuluvat toisen tuomioistuimen toimivallan piiriin.

50 Tästä on korostettava, että kunkin jäsenvaltion oikeusjärjestyksessä on osoitettava toimivaltainen tuomioistuin ratkaisemaan oikeusriitoja, jotka koskevat unionin oikeusjärjestykseen perustuvia yksilön oikeuksia, ottaen kuitenkin huomioon, että jäsenvaltioilla on velvollisuus taata kussakin yksittäistapauksessa näiden oikeuksien tehokas suoja. Tällä varauksella unionin tuomioistuimen tehtävänä ei ole puuttua niiden toimivaltaongelmien ratkaisemiseen, jotka tiettyjen unionin oikeuteen perustuvien oikeudellisten tilanteiden luonnehdinta saattaa aiheuttaa kansallisessa lainkäyttöjärjestelmässä (ks. mm. asia C-54/96, Dorsch Consult, tuomio 17.9.1997, Kok., s. I-4961, 40 kohta ja asia C-462/99, Connect Austria, tuomio 22.5.2003, Kok., s. I-5197, 35 kohta).

51 Kuten tämän tuomion 43 ja 44 kohdassa on kuitenkin huomautettu, unionin tuomioistuin on tulkinnut direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa siten, että kansallisen tuomioistuimen on tehtävä kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta kaikki kansalliseen oikeuteen perustuvat päätelmät sen varmistamiseksi, ettei mainittu ehto sido kuluttajaa.

52 Tämän perusteella kansallisen oikeuden direktiivin 93/13 mukaista tulkintaa ja kuluttajien oikeuksien tehokasta turvaamista koskevista vaatimuksista ilmenee, että kansallisen tuomioistuimen on mahdollisuuksien mukaan sovellettava kansallisia menettelysääntöjään siten, että kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa vahvistettu tulos saavutetaan.

53 Toiseen kysymykseen on siis vastattava, että direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, joka on viran puolesta todennut sopimusehdon kohtuuttomaksi, on mahdollisuuksien mukaan sovellettava kansallisia menettelysääntöjään siten, että kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta tehdään kaikki kansallisen oikeuden perusteella seuraavat päätelmät sen varmistamiseksi, ettei kyseinen ehto sido kuluttajaa.

Oikeudenkäyntikulut

54 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY on tulkittava siten, että kun kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakutuomioistuimena oikeusriitaa, joka koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä mainitun elinkeinonharjoittajan etukäteen laatiman lomakkeen perusteella tehdyssä sopimuksessa olevien ehtojen pätevyyttä, on toimivalta tutkia kansallisten menettelysääntöjen mukaan kaikki ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyistä seikoista selkeästi ilmenevät pätemättömyysperusteet ja tarvittaessa määrittää uudelleen todettujen tosiseikkojen perusteella oikeudellinen perusta, johon kyseisten ehtojen pätemättömyyden osoittamiseksi vedotaan, sen on viran puolesta tai määrittämällä uudelleen vaatimuksen oikeudellinen perusta arvioitava mainittujen ehtojen kohtuuttomuutta kyseisen direktiivin arviointiperusteiden nojalla.

2) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, joka toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, on yhtäältä odottamatta sitä, että kuluttaja esittää tätä koskevan vaatimuksen, tehtävä tästä toteamuksesta kaikki kansalliseen oikeuteen perustuvat päätelmät sen varmistamiseksi, että kyseinen ehto ei sido tuota kuluttajaa, ja toisaalta arvioitava lähtökohtaisesti objektiivisten perusteiden nojalla, voiko asianomainen sopimus olla olemassa ilman mainittua ehtoa.

3) Direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, joka on viran puolesta todennut sopimusehdon kohtuuttomaksi, on mahdollisuuksien mukaan sovellettava kansallisia menettelysääntöjään siten, että kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta tehdään kaikki kansallisen oikeuden perusteella seuraavat päätelmät sen varmistamiseksi, ettei kyseinen ehto sido kuluttajaa.

Allekirjoitukset